

cet, ut contemplata aliis tradant. Et ita Societas, quæ una ex his religionibus est, contemplationem sumit ut unum ex præcipuis mediis ad auxilia spiritualia convenienter proximis præstanda, ut constat ex ejus constitutionibus, p. 10, § 2. Sic ergo erit sufficiens divisio, nec oportebit tertium membrum adjungere.

13. *Arridet magis pars negativa.* — Controversia hæc magna ex parte potest esse de nomine, et ideo non multum refert alterutro modo loqui, nam uterque loquendi modus in Patribus invenietur. Dico tamen satis apte dividi statum religiosum in illa tria membra, majoris claritatis gratia, et quia D. Augustinus, 19 de Civitate, cap. 19, tertium vitæ genus adjungit, ex actuoso et otioso compositum. Potestque hæc sententia confirmari ex doctrina Prosperi, in discursu librorum de Vita contemplativa. Nam, in lib. 1, postquam vitam contemplativam declaravit, a cap. 13, ostendit Pontifices Ecclesiæ et prædicatores vitam contemplativam debere profiteri, quibus nihilominus tam in illo, quam in sequentibus libris, magna officia tribuit vitæ activæ. Idem licet colligere ex doctrina Abbatis Nestorii, apud Cassianam, collat. 14, c. 4, ubi sic ait: *Quidam summam intentionis suæ erga eremi secreta, et cordis constituunt puritatem, ut in præteritis Eliam et Eliseum, nostrisque temporibus B. Antonium, aliosque ejusdem propositi sectatores familiarissime Deo per solitudinis silentium cohesisse cognoscimus. Quidam erga institutionem fratrum, et pervigilem cœnobiorum curam, omnem studii sui sollicitudinem dederunt, ut nuper Abbatem Joannem, qui in vicina civitate cui nomen est Thumis, grandi cenotio præfuit, ac nonnullos ejusdem meriti viros Apostolicis etiam signis meminimus claruisse. Quodam Xenodochii et susceptionis rium delectat obsequium, per quod etiam in præteritis Abraham Patriarcham et Loth Domino placuisse scimus, ut nuper B. Macarium singularis mansuetudinis ac patientie virum, qui Xenodochio ita apud Alexandriam præfuit, ut nulli eorum, qui solitudinis sunt secreta sectati, inferior sit credendus. Quidam, eligentes ægrotantium curam, alia intercessionem, quæ pro miseris atque oppressis impeditur, exequentes, aut doctrine instantes, aut elemosynas pauperibus largientes, inter magnos ac summos viros pro affectu suo ac pietate viquerunt.*

4. Hæc autem partitio magis est enumeratio quædam singulorum statutum, qui sub

activo et contemplativo inveniri possunt; quam methodica et immediata divisio status religiosi. Si enim omnia verba attente considerentur, supponunt divisionem supra datam de contemplativa et activa vita, et utramque subdividunt. Nam in duabus primis clausulis videtur dividi vita contemplativa in solitariam et cœnobiticam; de qua divisione nos supra, cap. 2, sub generali ratione diximus; significatur autem in verbis prædictis solitariam vitam tenere apicem puræ vitæ contemplativæ; cœnobiticam autem aliquid de activa participare, præcipue in illis, qui aliorum institutionem et pervigilem curam ac sollicitudinem suscipiunt; et ita quoad hanc partem indicatur ibi trimembris divisio. In aliis vero duabus ultimis clausulis dividitur vita activa in varias species, juxta varietatem finium et actionum. Potuisset autem aptius distingui in vitam activam, quæ corporalibus misericordiæ operibus occupatur, qualia sunt plura eorum quæ ibi numerantur; et quæ incumbit spiritualibus actionibus, quæ in solo illo verbo ibi insinuantur, aut doctrinæ instantes, sub quo verbo (ut adæquata sit partitio) comprehendere debent omnia ministeria, quibus animæ proximorum juvantur, sive sit concio, sive confessio, sive privatum colloquium, et similia. Et hoc posterius genus vitæ activæ non solum non excludit contemplativam, verum potius illam requirit ut germanam sororem, vel potius eam quodammodo intrinsece includit, quia magnam internam considerationem in operante exigit; ergo ex illo etiam tertium membrum vitæ mixtæ recte colligitur.

15. *Idem institutum conficitur consideratis actibus concionandi, etc.* — Nam concio, verbi gratia, tota est contemplatio quædam externis actibus expressa, quæ non solum ipsos concionantes, sed etiam alios, quantum in se est, in Deum elevat; supponit autem, ut recte fiat, diurnam orationem, et meditationem eorum, quæ dicenda sunt; et hæc præcedere debet lectio, quæ pars etiam est vitæ contemplativæ, ut D. Thomas docet, 2. 2, q. 188, a. 6, et per se constat, quia est veluti primum initium elevationis mentis in Deum: lectione enim discimus et accipimus quæ per meditationem conservamus et digerimus, et ita paulatim inflammatur anima in Deum. Hinc sunt illi quatuor gradus, quos posuit et exposuit Bernardus, lib. de Scala claustrali, lectio, meditatio, oratio et contemplatio. Quamvis enim ultimus, tanquam perfectissimus, contemplationis no-

men per antonomasiam sibi usurpet, tamen, generaliter loquendo, vita contemplativa omnes complectitur: *Quia lectio inquirat, meditatio invenit, oratio postulat, contemplatio degustat*, ut ibidem ait Bernardus, qui postea recte subjungit: *Ex his possumus colligere quod lectio sine meditatione arida est, meditatio sine lectione erronea, oratio sine meditatione est tepida, meditatio sine oratione infructuosa, oratio cum devotione contemplationis acquisitiva, contemplationis adeptio sine oratione rara, aut miraculosa.* Sicut ergo inter se connexa sunt, ita contemplativus status, ut talis est, illa omnia complectitur, tanquam initium, medium et finem. Sic enim dixit Isidorus, et confirmari potest ex illo Bonaventur., in Pharetra, lib. 4, cap. 26: *Omnis profectus ex lectione et meditatione procedit; quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditationibus conservamus.* Et Sanctus Vincentius, tract. de Vita spirit., 6, de Somno et vigilia: *Lectio (inquit) et oratio sese vicissim excipiunt, mutuoque juvant.* Docent præterea Augustinus et Patres omnes, Magdalenam, cum ad Christi pedes sedebat, audiens verbum ejus, actum contemplativæ vitæ exercuisse, et occasione illius idem dicit Augustinus, serm. 27 de Verb. Domini, de his qui cujuscumque prædicatoris Evangelici concionem audiunt, quia per illum loquitur Deus; at etiam loquitur per librum, dum simili intentione legimus; nam, ut ait Richardus de Sancto Victore, lib. 4 de Contemplatione, cap. 14: *Sicut per orationem nos ad Deum loquimur, ita per lectionem ipse loquitur nobis.*

16. *Item consideratis actibus docendi.* — Addo etiam sub verbo illo *instantes doctrinæ*, non solum doctrinam illam comprehendere debere, quæ per conciones datur, et ad inflammandos affectus præcipue ordinatur, sed etiam illam doctrinam quæ ad eruditionem et illustrationem proximorum ordinatur. Nam, ut infra agentes specialiter de Societate, tractatu 10, lib. 5, cap. 4, ostendemus, institui potest religio, quæ ad hoc etiam actionis genus ordinetur, saltem secundum aliquem gradum ministeriorum, seu mediorum quibus ad bonum proximorum utitur. Quod etiam D. Thomas docuit, opuscul. 19, c. 2 et sequentibus, et 2. 2, quæst. 188, artic. 5 et 6. Ex quo etiam licet intelligere, tale docendi institutum, licet ex parte activum sit, quatenus actus docendi exterior est, et ad alios ordinatur, nihilominus intrinsece ac necessario includere contemplationem, quando doctrina est de veritate per se

intenta, ut expresse docet etiam D. Thomas 2. 2, quæst. 181, articulo tertio, et quæstione undecima, de Verit., artic. 4, citans Augustinum, dicto serm. 27 de Verb. Domin., ubi absolute de doctrina loquitur, cum ait: *Vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini*, tum quia hæc doctrina potissimum est sacra, includens meditationem, et considerationem veritatis divinæ ac supernaturalis, quæ ex se multum juvat ad contemplationem divinæ sapientiæ, et ad inflammandum affectum. Tum etiam quia, licet interdum hæc studia versentur circa creaturas, tamen ordinantur ad Dei cognitionem et amorem, ut principalem scopum, et jam dictum est, quidquid ad contemplationem ordinatur, ad vitam contemplativam pertinere; præsertim quia creaturarum cognitio, debita intentione assumpta, ducit in cognitionem Dei, et ut sic contemplationem participat. Unde D. Thomas, 2. 2, q. 180, art. 4, ait, omnem considerationem veritatis creaturæ, quæ ad divinam conducit, pertinere ad vitam contemplativam; et quæst. 179, articulo secundo, ad 4, ait, omnia humana studia, quæ conducunt ad cognitionem talis veritatis, pertinere ad vitam contemplativam. Igitur talis etiam vita simul contemplativa et activa esse videtur.

17. *Satisfit probationibus adductis n. 11.* — Videtur ergo satis fundata illa trimembris divisio, adjungendo præsertim ea, quæ in principio dubitationis, num. 10, posuimus. Nec in re ipsa, ut dicebam, potest in hoc esse dissensio; nam per hanc trimembrem divisionem solum declarare intendimus esse quoddam genus vitæ, quod utrumque munus exacte colit et exequitur, quidquid sit de denominatione illi tribuenda. Et hoc solum D. Thomas, relatus in num. 11, voluit in prædicta divisione, ut satis in solutione ad 3 declaravit; nec aliud intendunt Patres ibi citati. Et prima ratio solum insistit in denominatione, de qua plura statim.

18. *An religio, complectens contemplationem et actionem, necessario unam ad alteram ordinet.* — In ultimo vero argumento, num. 12 posito, quippiam tangitur, quod ad quæstionem de re pertinere potest, scilicet, an illa religio, quæ utrumque munus amplectitur, unum ad alterum necessario ordinet, vel utrumque per se intendat tanquam finem. Quidam enim putant primum necessario esse dicendum, et ideo religionem semper denominari ab eo munere quod pro fine habet, sicque non esse necessarium tertium mem-

brum. Mihi autem verius videtur, utrumque munus intendi ut finem, in his præcipue religionibus quæ ad eam partem vitæ activæ ordinantur, quæ in spiritualibus actionibus circa proximum consistit. Nec tamen assero utrumque munus intendi tantum per modum finis; negari enim non potest quin actus vitæ contemplativæ in tali religione ad actionem ordinentur, nam studium, lectio, meditatio, frequentius ad serviendum proximis referuntur; imo etiam ipsa oratio, et unio cum Deo, propter illum finem potest rectissime desiderari, et procurari, quia, eo quis est aptius instrumentum Dei in auxilio animarum, quo ipse fuerit Deo junctior, ut recte dicitur in loco supra citato, n. 12, ex constitutionibus Societatis. Nihilominus tamen etiam debet per se ac præcipue intendi contemplatio, etiam in tali religione, primo, quia contemplatio non est pure medium, sed propter se maxime appetibilis. Secundo, quia in tali religione magis per se intenditur propria perfectio quam proximorum; at perfectio propria in contemplatione maxime sistit, et in ea comparatur; ergo. Tertio, quia talis religiosus non solum ea contemplatione utitur, quæ ad auxilium proximorum sibi necessaria est, sed etiam illa fruatur, quæ sibi proficua, et in Deo delectabilis est. Unde, ut recte suo munere fungatur, quoties circa proximum occupari necesse non est, contemplationi, vel alicui actui vitæ contemplativæ se statim applicat; non propter actionem, sed quia *otium sanctum diligit charitas veritatis*, et ita statim ad illud redit, qui vere amat, quoties *negotium justum non imponit necessitas charitatis*: unde subdit Augustinus, 19 de Civitate, capite decimo nono: *Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuentæ vacandum est veritati*. Igitur talis religio per se contemplativa est, et non tantum propter actionem, sed propter se contemplationem amplectitur, quod satis significavit idem Augustinus supra, dicens: *Si autem imponitur, suscipiendæ est propter charitatis necessitatem. Sed nec sic omnimoda veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, et opprimat ista necessitas*.

19. *Religio cur activa vel contemplativa vocetur.* — Solet autem talis religio magis activa quam contemplativa nominari (quamvis proprio nomine possit dici mista), vel quia nomen contemplativæ vitæ est quasi exclusivum, ita ut significet vitam illam, quæ ita per se tendit ad contemplationem, ut actionem nullo modo per se, quæ ad proximos ordinatur, in-

tendat, sed solum illam exerceat, quam vel charitas ipsa exigit, vel quæ conducere potest ad contemplationem. Omnis vero alia religio, quæ ad actionem circa proximos versatur, dici potest activa, quæ si in actione corporalis misericordiæ occupatur, proprie, et quasi omnino vel præcipue talis est; si autem in actione, et auxilio spirituali proximorum versatur, dicitur activa, quia non in sola contemplatione sistit, non quia illam non per se ac principaliter amplectatur, vel saltem amplecti possit, si ratio sui instituti hoc patiat. Potest etiam ita denominari, quia contemplationem potest aliquo modo ordinare ad actionem, actionem vero non ita proprie ad contemplationem.

20. *Objectio contra nunc dicta. — Dilutio.* — Dices: potius solet inferius ad superius ordinari, quam e contrario; contemplatio autem actione superior est; ergo magis potest actio ad contemplationem, quam contemplatio ad actionem ordinari. Unde et Gregorius, 6 Moral., sæpe repetit, præsertim capite decimo septimo, actionem debere præcedere, tanquam parans viam ad contemplationem. Respondeo, quando ordo est causalitatis et auxilii, optime ordinari superius ad inferius; ita vero ordinatur contemplatio ad actionem, ut det illi efficaciam, et ut illam moderetur, ne spiritum extinguat. Actio vero non potest hoc modo ordinari ad contemplationem; alio vero modo potest aliqua actio referri ad contemplationem, tanquam dispositio præparans subjectum, de qua maxime loquitur Gregorius supra, et D. Thomas 2. 2, q. 180, art. 2; tamen illa non solet esse actio circa proximum, per se et ex intrinsicis loquendo, sed est illa actio quæ versatur circa propriam mortificationem, pœnitentiam, etc. Aliquo tamen modo magis extrinseco potest actio erga proximum ad contemplationem ordinari, per modum meriti, vel impetrationis apud Deum, nam qui erga proximum recta intentione, et vitæ puritate, ministerium suum implet, a Deo obtinebit facilius donum contemplationis, quod ex ipsius gratia, magis quam ex ulla humana industria pendet.

CAPUT VI.

QUE RELIGIO SIT PERFECTIOR, ACTIVANE, AN CONTEMPLATIVA, AN EX UTRAQUE MISTA.

1. *De pure activa certum cedere aliis, quidquid nonnulli sentiant.* — Superest dicendum circa divisionem hætenus tractatam, quæ re-

ligio perfectior sit, activa, vel contemplativa, aut mista. Et de pure activa nulla est difficultas. Quamvis quidam juristæ, ut suos labores exaggerent, suam vitam activam contemplativæ præferant, et illi etiam actioni, quæ in spiritualibus ministeriis circa proximos versatur; quod videtur sentire Hostiens., in principio Summæ, nam comparans hujusmodi vitam reliquis, ait, *quæ si recte duceretur, magis esset fructifera*. Addit Albert. 1. *Per diversas*, C. Mandati, fore etiam magis meritoriam; sequitur Jas., l. 1, ff. de Justitia et jure; Lucas de Penna, l. 2, C. de Pignoribus, lib. 12; licet hi (inquam) auctores ita loquantur, tamen vel per exaggerationem locuti sunt, vel non comparando status seu rationes vivendi, sed personales labores et merita. Comparando ergo vitam ipsam secundum se, certissimum est, hanc pure activam in infimo gradu esse constituendam, ut comparatione aliarum minus perfecta sit; nam id satis colligitur ex verbis Christi, Luca 20: *Optimam partem elegit sibi Maria*, quem locum ita exponunt Sancti communiter, ut cap. superiore, ex Augustino, et Gregorio, et aliis relatum est, et videri etiam potest Gregorius, hom. 13 et 14 in Ezech., et lib. 6 Moral., c. 28; Bernard., sermone quinto Assumptionis, et quadragesimo primo in Cant.; Ruper., lib. 7 in Genes., c. 81; Richardus de Sancto Victore, lib. 1 de Vita contemplativa, c. 4; Cassian., collat. 1, cap. 8; Innocent. III, l. 1 de Myster. Missæ, c. 63, et in serm. de Assumpt., d. 5; Anton., 4 p., tit. 10, c. 4, § 4. Et ita ut certum supponunt omnes Doctores citandi, et probabitur clare ex omnibus rationibus statim afferendis pro sequentibus opinionibus.

2. *Quod etiam mixta cedat pure contemplativæ arguitur auctoritate quorundam.* — Igitur quod ex duabus aliis pure contemplativa præferenda sit, tenet Henric., Quodlib. 12, q. 14 et 18. Et primo favent huic opinioni auctores qui, comparando absolute vitam contemplativam cum activa, tanquam duo membra adæquate dividenda vitam hominis, absolute præferunt contemplativam; nam juxta illum dividendi modum, vita mista sub activa comprehenditur, ut paulo antea, c. præced., n. 19, dicebamus, et sentiunt omnes, qui vitam activam dividunt in eam, quæ circa actiones corporales, vel in actionibus spiritualibus doctrinæ et similibus versatur, ut divus Thomas 2. 2, q. 188, art. 6; Bonaventura, in Meditat. vitæ Christi, c. 45; Carthus., opuse.

de Contemplat., lib. 1, art. 14; et Gregorius hom. 14 in Ezech., circa medium: *Activa vita est panem esurienti tribuere, verbo insipientem docere*. Constat ergo in ea divisione bimembri mistam vitam sub activa comprehendere; si ergo in eadem divisione vita contemplativa simpliciter præferatur activæ, etiam mistæ antefertur. Ita vero sentit D. Thomas 2. 2, quæstione centesima octogesima secunda, art. 1; et Cajetanus ibi; Bonaventura, loco proxime citato, c. 57, et omnibus aliis supra allatis. Multum etiam favet huic sententiæ D. Thomas, 2. 2, quæstione centesima octogesima octava, articulo octavo, quatenus ait, vitam solitariam ex se, et ex suo genere esse perfectissimam, et ita religionem solitariam comparari ad omnes reliquas, sicut perfectum imperfecto; quod non est nisi propter puriorem usum contemplationis, ad quam status ille omnino ordinatur; ergo contemplativa religio, ut sic, est perfectior, nam supremum in aliquo genere est mensura cæterorum.

3. *Arguitur etiam ratione.* — Ratione item suaderi potest hæc opinio, quia vita pure contemplativa est aptior ad meritum, et ad divini amoris augmentum; ergo est de se perfectior ex vi status; consequentia per se patet, nam hæc comparatio ex vi status facienda est, ut a principio diximus. Ut autem antecedens probemus, advertendum est non debere fieri comparationem inter vitam pure contemplativam, et mistam, in eo sensu, ut simul pro eodem tempore actus solius contemplationis cum actu utriusque vitæ simul sumpto conferamus; sic enim non erit æqua comparatio, sed totius ad partem. Ut si quis nunc exerceatur in solo amore Dei, alter vero simul æqualem Dei amorem exercendo actu prædicet, sine dubio hic posterior pro hoc tempore magis merebitur, cæteris paribus, quia habet totum meritum amoris, et ultra prædicationis. Quo sensu etiam vita mista ex actione exteriori erit perfectior, ut si in dicto exemplo simul amet æqualiter Deum, et peregrini pedes lavet. Debet ergo mistio intelligi pro diversis temporibus, prout humano modo fieri potest, nunc orando, postea legendo, prædicando, et comparari cum vita simplici, quæ pro omnibus temporibus in actibus vitæ contemplativæ licet variis versetur. Sic ergo intellectum antecedens probatur, quia formalis actus charitatis, et amoris Dei, ex se sunt magis meritorii, magisque perficiunt charitatem; ergo status, qui ex se aptior est ad hos actus